Alessandro Baricco

Novecento

Am scris textul acesta pentru un actor, Eugenio Allegri, şi un regizor, Gabriele Vacis. Ei au realizat un spectacol care a debutat la festivalul de la Asti în iulie anul acesta. Nu ştiu dacă ajunge atît pentru a spune că am scris un text teatral: mă îndoiesc însă. Acum că îl văd apărut sub formă de carte, mi se pare mai degrabă un text care oscilează între o adevărată montare scenică şi o poveste de citit cu voce tare. Nu cred că asemenea texte au un nume. Oricum, nu prea contează. Mi se pare o poveste frumoasă, care merita să fie spusă altora. Şi îmi place să cred că cineva o va citi.

A. B.
Septembrie 1994

Pentru Barbara

Întotdeauna se întâmpla ca la un moment dat cineva să ridice capul... şi o vedea. E un lucru greu de înţeles. Vreau să spun... Pe vaporul acela eram cu toţii peste o mie, bogătaşi ce călătoreau, şi emigranţi, şi tipi ciudaţi, şi noi... Dar întotdeauna se găsea unul, unul singur, care înaintea altora... o vedea. Fie că stătea acolo mîncînd, sau plimbîndu-se pur şi simplu pe punte... fie îşi sumetea pantalonii... ridica doar o clipă capul, arunca o privire spre mare... şi o vedea. Atunci rămînea ţintuit locului, acolo unde se afla, inima prindea să-i bată cu putere, şi de fiecare dată, mă jur, de fiecare dată, fir-ar a naibii, se răsucea cu faţa la noi, la vapor, la toţi, şi striga (adagio şi lentissimo): America. Rămînea pe urmă acolo, nemişcat de parcă trebuia să-l fotografieze cineva, cu o expresie de ai fi zis că o făcuse el, America. Seara, cînd termina lucrul, şi duminicile, ajutat de cumnat, un zidar, om de treabă... la început se gîndea la ceva din placaj, mai apoi... i-a luat ceva strădanie, a făcut America.

Ăl care vede primul America. Pe orice vapor există unul. Şi nu trebuie să crezi că sînt lucruri întîmplătoare, nu... şi nici din cauza dioptriilor, e destinul la mijloc. Ăia sînt oameni în a căror viaţă momentul ăla fusese întipărit dintotdeauna. Încă de copii, puteai să te uiţi în ochii lor, şi dacă priveai cu atenţie, o şi vedeai, America, era acolo gata să izbucnească, să se scurgă de-a lungul nervilor şi prin sînge si, ce ştiu eu, pînă la creier şi de acolo spre limbă, pînă în interiorul strigătului acela (strigînd), AMERICA, era deja acolo, în ochii aceia, de copil, întreaga Americă.

Acolo, în aşteptare.

Toate astea mi le-a dezvăluit Danny Boodmann T.D. Lemon Novecento, cel mai mare pianist care a cîntat vreodată pe Ocean. În ochii oamenilor se vede ceea ce vor vedea, nu ceea ce au văzut. Aşa spunea: ceea ce vor vedea.

Eu am văzut destule Americi... Timp de şase ani pe vaporul ăla, cîte cinci, şase călătorii pe an, din Europa în America şi înapoi, mereu legănaţi pe Ocean, cînd coborai pe pămînt nu mai nimereai nici să urinezi drept în closet. El stătea pe loc, closetul, dar tu, tu continuai să te legeni. Fiindcă de pe un vapor mai poţi coborî: dar de pe Ocean... Aveam şaptesprezece ani cînd m-am

urcat. Nu-mi păsa decît de un singur lucru pe lume: să cînt la trompetă. Şi aşa, cînd am aflat despre treaba aia, că se căutau oameni pentru vasul Virginian, jos în port, m-am aşezat la rînd. Eu şi trompeta. Ianuarie 1927. Avem deja instrumentiştii, mi-a spus tipul de la Companie. Ştiu, şi am început să cînt. El a stat acolo privindu-mă fix fără să clipească. A aşteptat să termin fără să scoată o vorbă. Apoi m-a întrebat:

„Ce era?“

„Nu ştiu.“

Ochii i s-au luminat.

„Cînd nu ştii ce este, înseamnă că e Jazz.“

Apoi a strîmbat ciudat din gură, poate era un surîs, avea un dinte de aur tocmai aici, drept la mijloc, de parcă îl pusese în vitrină să-l vîndă.

„Sînt înnebuniţi, după muzica aia, acolo sus.“

Acolo sus însemna pe vapor. Iar surîsul ăla însemna că mă angajaseră.

Cîntam de cîte trei, patru ori pe zi. Mai întîi pentru bogătaşii de la clasa de lux, apoi pentru cei de la a doua, iar uneori mergeam la amărîţii de emigranţi şi cîntam pentru ei, dar fără uniformă, aşa cum se nimerea, şi adesea cîntau şi ei, cu noi. Cîntam fiindcă Oceanul e mare, înfricoşător, cîntam pentru ca oamenii să nu simtă cum trece timpul, şi să uite unde se aflau şi cine erau. Cîntam pentru a-i face să danseze, fiindcă atunci cînd dansezi nu poţi muri, şi te simţi asemeni lui Dumnezeu. Şi cîntam ragtime, fiindcă e muzica pe care dansează Dumnezeu, cînd nu-l vede nimeni.

Pe care-ar dansa Dumnezeu, de-ar fi fost să fie negru.

(Actorul iese din scenă, începe o muzică dixie, foarte veselă şi total stupidă. Actorul reintră în scenă îmbrăcat cu eleganţă ca un jazzman de pe vapor. De acum încolo se comportă ca şi cînd orchestra s-ar afla, la modul fizic, pe scenă.)

Ladies and Gentlemen, meine Damen und Herren, Mesdames et Messieurs, Doamnelor şi Domnilor bine aţi venit pe acest vapor, pe acest oraş plutitor care se aseamănă întru totul şi în toate cu Titanic-ul, linişte, staţi jos, domnul de acolo s-a neliniştit, l-am văzut foarte bine, fiţi bineveniţi pe Ocean, apropo ce anume faceţi aici?, un pariu, vă urmăreau creditorii,

aţi întîrziat cu treizeci de ani de la goana după aur, aţi dorit să vizitaţi vaporul şi pe urmă nu v-aţi dat seama cînd a pornit, aţi ieşit pentru un minut să vă cumpăraţi ţigări, în clipa de faţă soţia dumneavoastră este la poliţie spunînd că era un bărbat bun, la locul lui, în treizeci de ani nici urmă de ceartă... În sfîrşit, ce naiba faceţi aici, la trei sute de mile de toate lumile blestemate şi la două minute de următorul spasm de vomă? Pardon madame, glumeam, aveţi încredere, vaporul acesta alunecă ca o bilă pe biliardul Oceanului, tac, mai sînt şase zile, două ore şi patruzeci şi şapte de minute şi hop, în gaură, New Yoooork!

(Orchestra în prim-plan.)

Nu cred că e nevoie să vă explic cît e vaporul ăsta de formidabil, în multe privinţe, şi de unic, în definitiv. Sub comanda căpitanului Smith, un claustrofob renumit şi om de mare înţelepciune (aţi remarcat desigur că stă într-o şalupă de salvare), lucrează pentru voi o echipă practic unică de profesionişti cu totul ieşiţi din comun: Paul Siezinski, timonier, fost preot polonez, sensibil, pranoterapeut, din păcate orb... Bill Joung, radiotelegrafist, mare jucător de şah, stîngaci, bîlbîit... medicul de bord, dr. Klausermanspitzwegens-dorfentag, dacă apelaţi de urgenţă la el v-aţi ars... şi mai ales:

Monsieur Pardin,

bucătarul-şef,

venit direct de la Paris, unde de altfel s-a întors imediat după ce a verificat personal ciudatul fapt că vaporul acesta e lipsit de bucătării, cum a remarcat cu isteţime, printre alţii, Monsieur Camambert, cabina 12, care s-a plîns astăzi că a găsit chiuveta plină de maioneză, lucru bizar, căci de obicei în chiuvetă ţinem mezelurile, şi asta din cauza inexistenţei bucătăriilor, lucru ce explică printre altele absenţa de pe vaporul acesta a unui adevărat bucătar, aşa cum era cu siguranţă Monsieur Pardin, întors imediat la Paris, de unde venea direct, sperînd că va găsi aici sus nişte bucătării, care în schimb, pentru a respecta adevărul, nu există, şi asta mulţumită neglijenţei pline de duh a proiectantului acestui vapor, ilustrul inginer Camilleri, anorexic de faimă mondială, căruia vă rog să-i adresaţi cele mai calde aplauzeeeee...

(Orchestra în prim-plan.)

Credeţi-mă, nu veţi mai găsi alte vapoare ca ăsta: poate, după cîţiva ani de căutare, veţi mai întîlni un căpitan claustrofob, un timonier orb, un radiotelegrafist bîlbîit, un doctor cu numele imposibil de pronunţat, cu toţii pe acelaşi vapor, lipsit de bucătării. Se prea poate. Dar ceea ce nu vi se va mai putea întîmpla, puteţi jura, e să staţi aici cu fundul pe zece centimetri de fotoliu şi sute de metri de apă, în inima Oceanului, avînd în faţa ochilor miracolul, şi în urechi minunea, şi în picioare ritmul, şi în suflet sound-ul unicei, inimitabilei, neţărmuritei, ATLANTIC JAZZ BAAAAND!!!!!

(Orchestra în prim-plan. Actorul prezintă pe rînd instrumentiştii. După fiecare nume urmează un scurt solo.)

La clarinet, Sam „Sleepy“ Washington!
La banjo, Oscar Delaguerra!
La trompetă, Tim Tooney!
Trombon, Jim Jim „Breath“ Gallup!
La chitară, Samuel Hockins!
Şi, în sfîrşit, la pian... Danny Boodmann T.D. Lemon Novecento.
Cel mai mare.

(Muzica se întrerupe brusc. Actorul părăseşte tonul de prezentator, şi, vorbind, îşi scoate uniforma de muzician.)

Era cu adevărat cel mai mare. Noi cîntam muzică, la el era altceva. El cînta... ceva ce nu exista, înainte ca el s-o cînte, okay?, nu era pe nicăieri. Şi cînd el se ridica de la pian, ea nu mai era... şi nu mai era pentru totdeauna... Danny Boodmann T.D. Lemon Novecento. Ultima dată cînd l-am văzut era aşezat pe o bombă. Pe bune. Era aşezat pe o încărcătură de dinamită mare uite aşa. O poveste lungă... El spunea: „Nu eşti terminat cu adevărat cît timp ai o poveste a ta interesantă, şi pe cineva căruia să i-o spui.“ El avea o... poveste interesantă. El era povestea sa interesantă. Nebunească, la drept vorbind, dar frumoasă... Şi în ziua aceea, aşezat pe toată dinamita aia, mi-a

oferit-o în dar. Fiindcă eram prietenul său cel mai bun, eu... Am făcut multe tîmpenii pe urmă, şi dacă mă întoarce cineva cu capul în jos nu mai cade nimic din buzunarele mele, mi-am vîndut pînă şi trompeta, totul, dar... povestea aia nu... pe aia n-am pierdut-o, se află încă aici, clară şi inexplicabilă, aşa cum numai muzica era cînd, în mijlocul Oceanului, o cînta pianul vrăjit al lui Danny Boodmann T.D. Lemon Novecento.

(Actorul se îndreaptă spre culise, în difuzoare se aude din nou orchestra, pentru final. Cînd se stinge ultimul acord, actorul revine pe scenă.)

A fost găsit de-un marinar care se numea Danny Boodmann. L-a găsit într-o dimineaţă, cînd coborîseră cu toţii, la Boston, l-a găsit într-o cutie de carton. Să fi avut vreo zece zile, nu mai mult. Nici măcar nu plîngea, stătea liniştit, cu ochii deschişi, în cutia aia mare. Îl lăsaseră în salonul de dans de la clasa întîi. Pe pian. Nu părea totuşi să fie un nou-născut de la clasa întîi. Lucrurile astea le făceau, de obicei, emigranţii. Năşteau pe ascuns, undeva pe punte, şi pe urmă lăsau copiii acolo. N-o făceau din răutate. Era sărăcia la mijloc, sărăcia cruntă. Cam cum se întîmpla şi cu hainele... Se urcau cu pantalonii peticiţi, cu cîte o haină jerpelită toată, singura pe care o aveau. După aceea însă, fiindcă America rămînea America, îi vedeai pe toţi coborînd la sfîrşit bine îmbrăcaţi, bărbaţii aveau şi cravate, şi copiii cu nişte bluziţe albe... mă rog, ştiau să se aranjeze, în douăzeci de zile de călătorie croiau şi coseau, de nu mai găseai la urmă nici o perdea pe vapor, nici un cearceaf, nimic: îşi făcuseră haine bune pentru America. Pentru toată familia. Ce puteai să le spui...

În sfîrşit, din cînd în cînd făceau uitat şi copilul, care pentru un emigrant este o gură în plus de hrănit şi o groază de neplăceri la biroul de imigrare. Îl lăsau pe vapor, în schimbul perdelelor şi al cearceafurilor, într-un anume sens. Aşa trebuie să se fi întîmplat cu copilul acela. Şi-au făcut probabil o socoteală: dacă îl lăsăm pe pianul cu coadă, în salonul de dans de la clasa întîi, barem îl ia vreun bogătaş, şi va fi fericit toată viaţa. Era un pian bun. Treaba a mers pe jumătate. Nu a devenit bogat, dar pianist da. Cel mai bun, mă jur, cel mai bun.

Oricum. Bătrînul Boodmann l-a găsit acolo, a căutat vreun

semn care să arate cine era, dar a găsit doar un înscris, pe cartonul cutiei, imprimat cu cerneală albastră: T.D. Limoni. Mai era şi un fel de desen, o lămîie. Tot albastru. Danny era un negru din Philadelphia, un uriaş, pîinea lui Dumnezeu. A luat copilul în braţe şi i-a spus „Hello Lemon!“ Şi ceva s-a aprins înăuntrul lui, ca o senzaţie că devenise tată. A continuat să susţină toată viaţa că acel T.D. însemna în mod vădit Thanks Danny. Mulţumesc Danny. Era o absurditate, dar el credea cu adevărat, îl lăsaseră acolo pentru el, pe copilul acela. Era convins de asta... T.D., Thanks Danny. Într-o zi i-au adus un ziar în care apărea reclama unui bărbat cu o mutră tîmpă şi mustăţi subţirele, de latin lover, şi o lămîie aşa de mare desenată şi alături scria: Tano Damato regele lămîilor, Tano Damato, lămîi regeşti, şi nu mai ştiu ce fel de certificat sau un premiu sau altceva... Tano Damato... Bătrînul Boodmann nici n-a clipit. „Cine e poponarul ăsta?“ a întrebat. Şi a cerut ziarul fiindcă lîngă reclamă erau rezultatele de la curse. Nu că ar fi jucat la curse: îi plăceau numele cailor, atîta tot, avea o adevărată pasiune, spunea mereu „i-auzi la ăsta, ăsta de-aici, a alergat ieri, la Cleveland, ascultă, i-au pus numele Cauţi necazuri, mă înţelegi? cum e posibil? şi ăsta? uite, Mai bine înainte, nu-ţi vine să mori?“, în sfîrşit, îi plăceau numele cailor, avea el pasiunea asta. Îl durea în cot de cine cîştiga. Numele, astea îi plăceau.

La început i-a pus copilului ăla numele lui: Danny Boodmann. Era singurul gest de orgoliu pe care şi l-a permis în toată viata lui. Apoi a adăugat T.D. Lemon, la fel cum scria pe cutia de carton, fiindcă spunea că suna distins să ai nişte litere în mijlocul numelui: „toţi avocaţii au aşa“, a confirmat Burty Bum, un maşinist care sfîrşise la puşcărie mulţumită unui avocat cu numele John P.T.K. Wonder. „Îl omor dacă se face avocat“, a declarat bătrînul Boodmann, dar i-a lăsat apoi cele două iniţiale în nume, şi aşa a apărut Danny Boodmann T.D. Lemon. Era un nume frumos. L-au studiat puţin, repetîndu-l cu voce joasă, bătrînul Danny şi ceilalţi, jos în sala maşinilor, cu maşinile oprite, ancoraţi în portul Boston. „Un nume frumos“, a spus la urmă bătrînul Boodmann, „totuşi îi lipseşte ceva. Îi lipseşte un final sonor.“ Aşa era. Îi lipsea un final sonor. „Să mai adăugăm marţi“, a spus Sam Stull, valetul. „L-ai găsit marţi, zi-i marţi.“ Danny s-a gîndit puţin. Apoi a surîs. „E o idee bună, Sam. L-am găsit în primul an al acestui nou secol blestemat, nu?: o să-i

spun Novecento[1].“ „Novecento?“ „Novecento.“ „Dar e un număr!“ „Era un număr: acum e un nume.“ Danny Boodmann T.D. Lemon Novecento. E perfect. E minunat. Un nume sonor, măi să fie, chiar că e un nume sonor. Va ajunge departe, cu aşa un nume. S-au aplecat peste cutia de carton. Danny Boodmann T.D. Lemon Novecento i-a privit şi a surîs: ei au rămas cu gura căscată: nici unul nu se aşteptase ca un copil aşa micuţ să poată face tot rahatul ăla.

Danny Boodmann a mai fost marinar încă opt ani, două luni şi unsprezece zile. Apoi, pe timpul unei furtuni, în plin Ocean, a fost lovit de un scripete care o luase razna, în mijlocul spinării. După trei zile a murit. Era sfărîmat pe dinăuntru, nu se mai putea pune nimic la loc. Novecento era pe atunci un copil. S-a aşezat lîngă patul lui Danny şi de acolo nu s-a mai mişcat. Avea un teanc de ziare vechi, şi timp de trei zile, picînd de oboseală, i-a citit bătrînului Danny, care îşi dădea sufletul, toate rezultatele de la curse pe care le-a găsit. Silabisea literele, cum îl învăţase Danny, cu degetul apăsat pe hîrtia ziarului de pe care nu-şi dezlipea ochii. Citea rar, dar citea. Aşa a murit bătrînul Danny la a şasea cursă din Chicago, cîştigată de Apă potabilă cu două lungimi faţă de Ciorbă şi cinci faţă de Fond de ten albastru. Adevărul este că nu reuşea să se abţină să rîdă la numele alea, şi tot rîzînd, a crăpat. L-au învelit într-o pînză mare şi l-au înapoiat Oceanului. Pe pînză, căpitanul a scris cu o vopsea roşie: Thanks Danny.

Şi aşa, pe neaşteptate, Novecento a devenit orfan pentru a doua oară. Avea opt ani şi făcuse pînă atunci drumul dus întors între Europa şi America de vreo cincizeci de ori. Oceanul era casa lui. În privinţa pămîntului, ei bine, nu pusese niciodată piciorul pe el. Îl văzuse, din porturi, desigur. Dar nu coborîse niciodată. De fapt, Danny se temea să nu-i fie luat, pe motive de acte şi vize şi lucruri de felul ăsta. Şi aşa, Novecento rămînea la bord, mereu, şi pe urmă la un moment dat plecau din nou. Ca să fim mai exacţi, Novecento nici nu exista, pentru lume: numele său nu era înscris în nici un oraş, parohie, spital, puşcărie, echipă de baseball. Nu avea patrie, nu avea zi de naştere, nu

[1] Novecento — în italiană, nouă sute, secolul XX.

avea familie. Avea opt ani: dar oficial nu se născuse vreodată.

„Povestea asta nu va putea continua mult timp“, îi spuneau uneori lui Danny. „De fapt, e şi împotriva legii.“ Dar Danny avea un răspuns fără replică: „Fac ceva pe lege.“ După asta, nu mai era mare lucru de spus.

Cînd au sosit la Southampton, la capătul călătoriei în care Danny a murit, căpitanul a decis că venise momentul să rezolve panarama asta. A chemat autorităţile portuare şi i-a spus secundului său să-l aducă pe Novecento. Ei bine, nu l-a mai găsit. L-au căutat timp de două zile prin tot vaporul. Nimic. Dispăruse, îi amăra pe toţi, povestea asta, fiindcă de fapt, acolo pe Virginian, se obişnuiseră toţi cu băieţelul acela, şi nu îndrăznea nimeni să o spună dar... e foarte uşor să te azvîrli peste bord şi... marea face pe urmă ce vrea ea, şi... Aşa că aveau inima strînsă cînd, după douăzeci de zile, au plecat din nou spre Rio de Janeiro, fără ca Novecento să mai apară, sau să afle ceva despre el... Stele căzătoare şi sirene şi focuri de artificii, la plecare, ca de fiecare dată, dar acum era altfel, îl pierduseră pe Novecento, şi asta pentru totdeauna, ceva le strîmba surîsul, la toţi, şi îi rodea pe dinăuntru.

În a doua noapte a călătoriei, cînd nu se mai vedeau nici luminile de pe coasta irlandeză, Barry, nostromul, intră ca un nebun în cabina comandantului, trezindu-l şi spunîndu-i că trebuia cu orice preţ să vină să vadă. Comandantul a înjurat, dar pe urmă s-a dus.

Salonul de dans de la clasa întîi.

Lumini stinse.

Lume în pijama, în picioare, la intrare. Pasageri ieşiţi din cabină.

Şi marinari, trei erau veniţi din sala maşinilor, complet negri, şi chiar Truman, radiotelegrafistul.

Tăcuţi cu toţii, priveau.

Novecento.

Şedea pe taburetul de la pian, cu picioarele atîrnate în jos, nici nu atingeau pămîntul.

Şi,

pe Dumnezeul meu,

cînta.

(Din difuzor porneşte o muzică pentru pian, destul de

simplă, lentă, atrăgătoare.)

Nu ştiu ce muzica naibii cînta, uşurică însă si... frumoasă. Nu era un şiretlic, chiar el cînta, mîinile lui, pe clapele alea, Dumnezeu ştie cum. Şi trebuia să auzi ce-i ieşea. Era acolo o doamnă, în capot roz, şi nişte clame în păr... una plină de bani, să ne înţelegem, soţia americană a unui agent de asigurări... ei bine, îi curgeau nişte lacrimi uite aşa de mari peste crema de noapte, privea şi plîngea, nu se mai oprea. Cînd comandantul a apărut lîngă ea, uluit şi surprins, el, pur şi simplu uluit, cînd a apărut lîngă ea, şi-a tras nasul, bogătaşa adică, şi arătînd spre pian l-a întrebat:

„Cum se numeşte?“

„Novecento.“

„Nu cîntecul, copilul.“

„Novecento.“

„Ca şi cîntecul?“

Era genul acela de conversaţie pe care un comandant de marină nu o poate susţine mai mult de patru cinci replici. Mai ales dacă abia a descoperit că un copil pe care îl credea mort nu numai că era viu, dar între timp învăţase chiar să cînte la pian. O lăsă acolo unde era pe bogătaşă, cu lacrimile ei şi tot restul, şi traversă cu paşi hotărîţi salonul: pantaloni de pijama şi haina de la uniformă neîncheiată la nasturi. S-a oprit abia în dreptul pianului. Ar fi avut multe de spus, în clipa aia, şi printre altele „Unde mă-ta ai învăţat?“ sau chiar „Unde dracu te-ai ascuns?“. Dar, ca atîţia oameni obişnuiţi să poarte uniformă, sfîrşise să şi gîndească în uniformă, încît a spus următoarele:

„Novecento, toate astea sînt cu totul împotriva regulamentului.“

Novecento se opri din cîntat. Era un băieţel scump la vorbă dar cu o mare uşurinţă de învăţare. L-a privit cu drăgălăşenie pe comandant şi a spus:

„Fac ceva pe regulament.“

(În difuzor zgomot de furtună.)

Marea s-a deşteptat/ marea a deraiat/ ţîşneşte apa spre cer/ ţîşneşte/ izbeşte/ smulge vîntului nori şi stele/ furioasă/ se dezlănţuie/ nu se ştie pînă cînd/ ţine-o zi/ se va sfîrşi/ asta

mamă/ nu mi-ai spus-o mamă/ nani nani/ marea te leagănă/ te leagănă pe naiba/ furioasă/ totu-n jur/ spumă şi prăpăd/ marea e nebună/ pînă dincolo de zare/ doar neguri/ ziduri negre/ şi vîrtejuri/ şi-s muţi toţi/ în aşteptare/ să înceteze/ şi să naufragieze/ nu vreau să fac asta mamă/ vreau apă liniştită/ ca oglinda/ calmă/ zidurile/ astea/ absurde/ de apă/ se prăvălesc în jos/ şi zgomotul ăsta/

vreau iarăşi apa cum o ştiai
vreau iarăşi marea
tăcere
lumină
si peşti zburători
deasupra
să zboare.

Prima călătorie, prima furtună. Blestemăţie. Nici nu mă lămurisem bine cum era cu circuitul, că mă pomenesc cu una din cele mai cumplite furtuni din istoria lui Virginian. În plină noapte, i s-a învîrtoşat bărbăţia, şi dă-i, a început să rotească masa. Oceanul. Părea că nu se mai termină. Unul care cîntă din trompetă pe un vapor, nu prea are mare lucru de făcut cînd începe furtuna. Poate doar să se abţină să cînte la trompetă, asta pentru a nu complica lucrurile. Şi să stea cuminte la el în cuşetă. Dar eu nu aveam linişte acolo înăuntru. Te gîndeşti frumuşel la altele, dar poţi jura că pînă la urmă tot îţi vine deodată în minte fraza aceea: a murit ca un şoarece. Eu nu voiam să mor ca un şoarece, de aia am ieşit din cabină şi am început să o iau în sus şi în jos. Habar n-aveam încotro să merg, mă aflam de patru zile, pe vaporul ăla, abia dacă reuşeam să nimeresc drumul la toaletă. Sînt mici oraşe plutitoare. Pe cuvînt. În sfîrşit, e limpede, tot izbindu-mă de colo-colo şi apucînd la întîmplare pe coridoare, cum se nimerea, pînă la urmă m-am rătăcit. Asta era. Intrasem în bucluc. În momentul acela a apărut cineva, îmbrăcat elegant de sus pînă jos, în negru, mergea liniştit, n-avea deloc aerul că s-a rătăcit, părea că nici nu simte valurile, că se plimbă pe faleza de la Nisa: era Novecento.

Avea douăzeci şi şapte de ani, pe atunci, dar arăta mai mult. Eu nu prea îl cunoşteam: cîntasem împreună în zilele alea patru, cu orchestra, dar atît. Nu ştiam nici unde e cabina lui. Îmi povestiseră alţii, desigur, cîte ceva despre el. Spuneau un lucru

ciudat. Spuneau: Novecento n-a coborît niciodată de aici. S-a născut pe vaporul ăsta, şi de atunci aici a rămas. Tot timpul. Douăzeci şi şapte de ani, fără să pună vreodată piciorul pe pămînt. Părea o glumă colosală, spusă aşa... Mai spuneau că muzica pe care o cînta el nu exista. Ceea ce ştiam eu era că de fiecare dată, înainte de a începe să cînte, acolo, în salonul de dans, Fritz Hermann, un alb care habar n-avea de muzică dar dirija orchestra fiindcă avea o figură frumoasă, se apropia de el şi îi şoptea:

„Te rog, Novecento, doar notele normale, okay?“

Novecento aproba din cap şi pe urmă cînta notele normale, privind fix în faţa lui, nu se uita deloc la mîini, părea că toată fiinţa lui se află altundeva. Acum ştiu că, în realitate, se afla altundeva, cu totul. Dar atunci nu ştiam: credeam că e puţin ciudat, atît.

În noaptea aceea, în plină furtună, cu aerul acela de mare domn în vacanţă, a dat peste mine acolo, rătăcit pe unul din coridoare, cu faţa pămîntie, m-a privit, a surîs, şi mi-a spus: „Vino.“

Acum, dacă unul care cîntă din trompetă pe un vapor se întîlneşte în plină furtună cu cineva care îi spune „Vino“, ăla care cîntă la trompetă poate face un singur lucru: să se ducă. M-am luat după el. El, el mergea. Eu... era un pic altfel, nu mă ţineam drept ca el, dar oricum... ajungem în salonul de dans, şi tot ţopăind de colo-colo, eu bine înţeles, fiindcă el mergea ca pe şine, ajungem în dreptul pianului. Nu era nimeni în jur. Doar cîteva luminiţe, ici-colo, aproape întuneric. Novecento a arătat spre picioarele pianului.

„Scoate-i piedicile“, a spus. Vaporul dansa de mai mare dragul, cu greu te ţineai în picioare, n-avea nici un sens să deblochez rotiţele alea.

„Dacă ai încredere în mine, scoate-i-le.“

Ăsta e nebun, m-am gîndit. Şi le-am scos.

„Şi acum vino şi stai aici“, mi-a spus atunci Novecento.

Nu-l înţelegeam unde vrea să ajungă, nu-l înţelegeam deloc. Mă proptisem acolo ca să ţin pe loc pianul care începea să alunece ca un săpun negru uriaş... Era o situaţie de rahat, mă jur, cu furtuna pînă peste cap şi în plus nebunul ăla, aşezat pe taburetul lui — un alt săpun adevărat — şi mîinile pe claviatură, nemişcate.

„Ori te urci acum, ori nu te mai urci“ spuse nebunul surîzînd. (Se urcă pe un aparat, ceva între un leagăn şi un trapez.) „Okay. Ducă-se la dracu totul, okay? şi aşa n-am ce pierde, mă urc, de acord, uite, pe taburetul tău tîmpit, m-am urcat, şi acum?“

„Şi acum, nu te teme.“

Şi a început să cînte.

(Se aude o muzică pentru pian solo. Este un fel de dans, un vals, graţios şi plăcut. Aparatul începe să se legene, purtîndu-l pe actor de jur împrejurul scenei. Pe măsură ce actorul continuă să povestească, mişcarea devine mai amplă, ajungînd în dreptul culiselor.)

Acum, nimeni nu-i obligat să creadă, nici eu, la drept vorbind, n-aş crede dacă mi s-ar povesti, dar adevărul este că pianul acela a început să alunece, pe parchetul sălii de dans, şi noi după el, cu Novecento care cînta, şi nu-şi lua ochii de pe clape, părea altundeva, şi pianul se lua după valuri înainte şi înapoi, şi se rotea în jurul lui, o pornea drept spre fereastra cea mare, şi cînd ajungea aproape de tot se oprea şi aluneca uşor înapoi, spun, părea că marea îl legăna, şi ne legăna pe noi, şi eu nu înţelegeam nimic, şi Novecento cînta, nu se oprea nici un moment, şi era limpede, nu cînta pur şi simplu, el conducea pianul ăla, înţelegeţi?, cu clapele, cu notele, nu ştiu, el îl conducea unde voia, e de necrezut dar aşa era. Şi în timp ce ne învîrteam printre mese, atingînd fotolii şi lampadare, eu am înţeles atunci că tot ce făceam, ce făceam cu adevărat, era să dansăm cu Oceanul, noi şi el, dansatori nebuni, şi perfecţi, strînşi într-un vals tulburător, pe auritul parchet al nopţii. Oh yes.

(Începe să se învîrtă puternic prin scenă, suit pe aparatul său, plin de fericire, în timp ce Oceanul înnebuneşte, vaporul dansează, şi muzica pianului ritmează un fel de vals, folosind diferite efecte sonore pentru accelerare, frînare, rotire, într-un cuvînt pentru „a conduce“ marele dans. Apoi, după nenumărate acrobaţii, greşeşte o manevră şi în final e zvîrlit în culise. Muzica încearcă să „frîneze“, dar e prea tîrziu. Actorul are timp doar să strige:

„Oh, Doamne...“

Şi iese printr-o culisă laterală, izbindu-se de ceva. Se aude un zgomot puternic, ca şi cînd s-ar fi spart un geam mare, masa unui bar, un salon, ceva de felul ăsta. Tămbălău mare. Un moment de pauză şi tăcere. Pe urmă, din aceeaşi culisă prin care ieşise, actorul îşi face din nou apariţia, încet.)

Novecento a spus că trucul acela mai trebuia perfecţionat. Eu am spus că în fond era vorba doar de reglarea frînelor. Comandantul, după ce s-a terminat furtuna, a spus (surescitat şi ţipînd): „PE TOŢI DRACII VOI DOI VĂ DUCEŢI ACUM ÎN SALA MAŞINILOR ŞI ACOLO RĂMÎNETI, ALTMINTERI VĂ OMOR CU MÎINILE ASTEA, ŞI SĂ VĂ FIE CLAR CĂ O SĂ PLĂTIŢI TOTUL, PÎNĂ LA ULTIMA CENTIMĂ, O SĂ TREBUIASCĂ SĂ MUNCIŢI TOATĂ VIAŢA, AŞA CUM E ADEVĂRAT CĂ ACEST VAPOR SE NUMEŞTE VIRGINIAN ŞI VOI SÎNTEŢI CEI MAI MARI DOI IDIOŢI CARE AU BRĂZDAT VREODATĂ OCEANUL!“

Acolo jos, în sala maşinilor, Novecento şi cu mine am devenit prieteni în noaptea aceea. Pe viaţă. Pentru totdeauna. Ne-am petrecut tot timpul socotind cam cît costa în dolari tot ce spărseseră. Şi cu cît socoteala era mai mare, cu atît rîdeam mai tare. Şi dacă stau să mă gîndesc, cred că asta însemna să fii fericit. Sau ceva de felul ăsta.

În noaptea aceea l-am întrebat dacă povestea aia era adevărată, aia cu el şi cu vaporul, cum că el se născuse acolo şi tot restul... dacă era adevărat că nu coborîse niciodată. Şi el a răspuns: „Da.“

„Dar e adevărul adevărat?“

El era foarte serios.

„Adevărul adevărat.“

Şi, nu ştiu dar în momentul acela am simţit ceva înăuntru, pentru o clipă, fără să vreau, şi nu ştiu de ce, ca un fior: era un fior de spaimă.

Spaimă.

Odată l-am întrebat pe Novecento la ce naiba se gîndea cînd cînta, şi la ce privea, mereu drept în faţa lui, şi la ce îi stătea capul de fapt, în timp ce mîinile îi umblau în sus şi în jos pe clape. Şi el mi-a spus: „Astăzi am ajuns într-o ţară splendidă, femeile aveau părul parfumat, era lumină peste tot şi mulţi

tigri.“

Călătorea, deci.

Şi de fiecare dată ajungea într-un loc diferit: în centrul Londrei, într-un tren în mijlocul cîmpului, pe un munte aşa de înalt că zăpada îţi ajungea la brîu, în biserica cea mai mare din lume, numărînd coloanele şi oprindu-se în faţa crucifixelor. Călătorea. Era greu de înţeles ce anume putea el să ştie despre biserici, şi despre zăpadă, şi despre tigri şi... vreau să spun, nu coborîse niciodată de pe vaporul ăla, chiar niciodată, nu era o glumă, era adevărat totul. Niciodată nu coborîse. Şi totuşi, ai fi zis că le văzuse, toate lucrurile alea. Novecento era persoana care dacă tu îi spuneai „Odată am fost la Paris“, el te întreba dacă ai văzut cutare şi cutare grădină, şi dacă ai mîncat într-un anume loc, ştia totul, îţi spunea „Ce-mi place mie, acolo, e să aştept amurgul plimbîndu-mă încolo şi încoace pe Pont Neuf, şi cînd trec vaporaşele, să mă opresc şi să le privesc de sus, şi să le fac semn cu mîna.“

„Novecento, ai fost vreodată la Paris, tu?“

„Nu.“

„Şi atunci...“

„Adică... da.“

„Da ce anume?“

„Paris.“

Puteai să crezi că e nebun. Dar lucrurile nu erau aşa de simple. Cînd cineva îţi povesteşte cu o precizie absolută cum miroase în Bertham Street, pe timpul verii, imediat după ploaie, nu poţi crede că e nebun doar pentru simplul motiv prostesc că, în Bertham Street, el n-a fost niciodată. El a respirat cu adevărat, în ochii cuiva, în cuvintele cuiva, aerul acela, în felul său, dar cu adevărat. Lumea, de fapt, nu a văzut-o niciodată. Dar de douăzeci şi şapte de ani lumea se perinda pe vaporul acela: şi de douăzeci şi şapte de ani el, pe vaporul acela, o spiona. Şi îi fura sufletul.

Era genial în treaba asta, nimic de spus. Ştia să asculte. Şi ştia să citească. Nu cărţile, alea sînt bune toate, ştia să citească oamenii. Semnele pe care le duceau cu ei oamenii: locuri, zgomote, mirosuri, ţara lor, povestea lor... Totul era scris, pe ei. El citea, şi cu grijă nespusă, cataloga, sistematiza, ordona... În fiecare zi adăuga cîte o bucăţică la harta aceea imensă pe care şi-o desena în cap, imensă, harta lumii, a lumii întregi, de la un

capăt la altul, oraşe enorme şi colţuri de bar, fluvii lungi, băltoace, avioane, lei, o hartă minunată. Călătorea prin ea ca un Dumnezeu, pe urmă, în timp ce degetele îi alunecau pe clape, mîngîind inflexiunile unui ragtime.

(Din difuzor se aude un ragtime melancolic.)

Au trecut cîţiva ani, dar la urmă, într-o zi, mi-am făcut curaj şi l-am întrebat. Novecento, de ce Dumnezeu nu cobori, o dată, doar o singură dată, de ce nu te duci să o vezi, lumea, cu ochii tăi, ăştia ai tăi. De ce rămîi pe închisoarea asta călătoare, ai putea să stai pe Pont Neuf ăla al tău să priveşti vaporaşele şi tot ce-i pe acolo, ai putea face ce vrei, cînţi la pian ca un zeu, ar înnebuni toţi după tine, ai cîştiga o grămadă de bani, şi ţi-ai putea alege cea mai frumoasă casă care există, poţi să ţi-o faci în formă de vapor, ce-ţi pasă?, dar ai aşeza-o tu, acolo unde vrei, printre tigrii, să zicem, sau în Bertham Street... Doamne sfinte, n-o să poţi continua toată viaţa într-un du-te-vino ca un idiot... tu nu eşti idiot, eşti mare, şi lumea e acolo, n-ai decît afurisita aia de scăriţă de coborît, ce mare lucru, cîteva trepte blestemate, Doamne, totul e acolo, la capătul treptelor ălora, totul. De ce nu încerci o dată şi să cobori de aici, o dată măcar, o singură dată.

Novecento... De ce nu cobori?

De ce?

De ce?

Era într-o vară, în vara lui 1931, cînd pe Virginian s-a urcat Jelly Roll Morton. Îmbrăcat tot în alb, chiar şi pălăria. Şi cu un diamant uite aşa pe deget.

El era omul care, cînd dădea concerte, scria pe afişe: în seara asta, Jelly Roll Morton, inventatorul jazzului. Nu o scria doar aşa ca să fie: era convins. Inventatorul jazzului. Cînta la pian. Se aşeza întotdeauna pe trei sferturi întors, şi cu două mîini ca nişte fluturi. Uşoare-usoare. Începuse prin bordeluri, la New Orleans, şi acolo învăţase să atingă uşor clapele şi să mîngîie notele: făceau dragoste, la etajul de deasupra, şi nu voiau scandal. Voiau o muzică — să alunece pe după perdele şi pe sub paturi, fără să-i deranjeze. Asta era muzica pe care o

cînta el acolo. Şi într-adevăr, în genul ăla, era cel mai bun.

Cineva, de undeva, într-o zi, i-a spus de Novecento. Trebuie să-i fi spus cam aşa: ăla e cel mai mare. Cel mai mare pianist din lume. Poate părea absurd, dar astfel de lucruri se pot întîmpla. Nu cîntase în afara lui Virginian o singură notă, Novecento, totuşi în felul său era un personaj faimos, pe atunci, o mică legendă. Cei care coborau de pe vapor povesteau despre o muzică stranie şi despre un pianist care parcă avea patru mîini, aşa de multe note scotea. Circulau poveşti curioase, uneori chiar adevărate, cum era cea despre senatorul american Wilson care îşi petrecuse toată călătoria la clasa a treia, deoarece acolo cînta Novecento, atunci cînd nu cînta notele normale, ci alea ale lui, care nu erau normale. Avea un pian, acolo jos, unde se ducea după-amiaza şi tîrziu în noapte. Mai întîi asculta: voia ca oamenii să-i cînte cîntecele ştiute de ei, mai scotea cîte unul o chitară, sau o armonică, ceva, şi începea să cînte, muzici care veneau cine ştie de unde... Novecento asculta, începea pe urmă să atingă clapele, în timp ce ăia cîntau din gură sau cu instrumentele, atingea clapele şi încetul cu încetul totul devenea o adevărată cîntare, ieşeau nişte sunete din pian — vertical, negru — şi erau nişte sunete dintr-o altă lume. Era în ele totul: toate deodată, toate muzicile pămîntului. Rămîneai cu gura căscată. Şi senatorul Wilson, la auzul lor, a rămas cu gura căscată, şi dincolo de povestea aia cu clasa a treia, el, elegant îmbrăcat, în mijlocul mirosurilor alea, fiindcă putea de-a binelea, dincolo de povestea aia, a trebuit să fie coborît cu forţa, la sosire, altfel după el ar fi rămas acolo sus, să-l asculte pe Novecento în următorii ani care-i mai rămăseseră naibii de trăit. Zău aşa. Au scris ziarele, dar era adevărat, zău. Chiar aşa a fost.

În sfîrşit, cineva s-a dus la Jelly Roll Morton şi i-a spus: pe vaporul ăla e unu' care face ce vrea cu pianul. Dacă are chef cîntă jazz, dar cînd nu are chef cîntă ceva ce seamănă cu zece jazzuri la un loc. Jelly Roll Morton avea o fire insuportabilă, o ştiau toţi. A spus: „Cum poate să cînte bine unul care nici să coboare de pe un tîmpit de vapor nu e în stare?“ Şi s-a pus pe rîs, ca un nebun, el, inventatorul jazzului. Lucrurile se puteau termina aici, doar că cineva a spus atunci: „Bine faci că rîzi fiindcă dacă ăla se hotărăşte să coboare, tu te întorci să cînţi în bordeluri, pe Dumnezeul meu, în bordeluri.“ Jelly Roll s-a oprit

din rîs, a scos din buzunar un pistol mic cu mîner de sidef, l-a îndreptat spre capul tipului care vorbise şi n-a tras. Dar a spus: „Unde e rahatul ăsta de vapor?“

Avea în vedere un duel. Se obişnuia, pe atunci. Se înfruntau prin executarea unor bucăţi de bravură şi la urmă unul din ei cîştiga. De-ale muzicienilor. Fără sînge, dar destulă ură, ură adevărată, pe dedesubt. Note şi alcool. Putea dura şi o noapte întreagă. La asta se gîndea Jelly Roll, ca să termine odată cu povestea asta a pianistului de pe Ocean, şi toate aiurelile alea. Să termine odată. Problema era că Novecento, la drept vorbind, nu cînta niciodată în porturi, nu voia să cînte. Erau într-un fel pe pămînt, porturile, şi nu-i cădea bine. El cînta unde voia el. Şi unde voia el era în largul mării, cînd pămîntul devine doar nişte lumini îndepărtate, sau o amintire, sau o speranţă. Aşa era el. Jelly Roll Morton a înjurat de mama focului, apoi şi-a plătit din buzunarul lui biletul dus-întors pentru Europa şi s-a urcat pe Virginian, el care nu pusese niciodată piciorul pe un vapor decît ca să se plimbe pe Mississippi. „E cel mai idiot lucru pe care l-am făcut vreodată în viaţa mea“, a spus, adăugînd şi nişte înjurături, jurnaliştilor care s-au dus să-l salute, la cheiul 14 al portului Boston. Apoi s-a închis în cabină şi a aşteptat ca pămîntul să devină lumini îndepărtate, şi amintire, şi speranţă.

Novecento, însă, nu prea lua în seamă treburile astea. Nici nu le înţelegea prea bine. Un duel? Şi pentru ce? Dar era curios. Vroia să audă cum naiba cînta inventatorul jazzului. Nu o spunea în glumă, chiar credea: că era cu adevărat inventatorul jazzului. Cred că dorea să înveţe cîte ceva. Ceva nou. Aşa era el. Cam ca bătrînul Danny: nu avea simţul competiţiei, nu îi păsa cîtuşi de puţin să afle cine învingea. Îl uimea restul. Tot restul.

La 21 şi 37 în a doua zi de navigaţie, după ce Virginian pornise cu douăzeci de noduri pe ruta spre Europa, Jelly Roll Morton s-a prezentat superelegant, în negru, în salonul de dans de la clasa întîi. Ştiau foarte bine cu toţii ce aveau de făcut. Dansatorii s-au oprit, noi cei din orchestră am pus jos instrumentele, barmanul a turnat un whisky, oamenii au amuţit. Jelly Roll a luat paharul cu whisky, s-a apropiat de pian şi l-a privit în ochi pe Novecento. N-a spus nimic, dar în aer a plutit un: „Scoală-te de aici.“

Novecento s-a ridicat.

„Dumneavoastră sînteţi cel care a inventat jazzul, nu-i aşa?“

„Exact. Şi tu eşti cel care cîntă doar dacă stă cu fundul pe Ocean, nu?“

„Exact.“

Făcuseră prezentările. Jelly Roll şi-a aprins o ţigară, a sprijinit-o de marginea pianului, s-a aşezat şi a început să cînte. Ragtime. Dar părea ceva nemaiauzit pînă atunci. Nu cînta, aluneca. Era ca un combinezon de mătase ce se prelungea de pe trupul unei femei, în pas de dans. Erau toate bordelurile Americii, în muzica aia, dar bordelurile de lux, alea unde pînă şi garderobiera e frumoasă. Jelly Roll termină cu o broderie de note fine invizibile, sus de tot la capătul claviaturii, ca o cascadă micuţă de perle pe o pardoseală de marmură. Ţigara era tot acolo, pe marginea pianului: pe jumătate arsă, cu scrumul rămas întreg acolo. Ai fi spus că n-a vrut să cadă ca să nu facă zgomot. Jelly Roll a luat ţigara între degete, mîinile lui erau ca nişte fluturi, am spus, a luat ţigara şi scrumul a rămas neatins, nici nu se gîndea să cadă, poate că era un şiretlic la mijloc, nu ştiu, fapt e că nu cădea. S-a ridicat, inventatorul jazzului, s-a apropiat de Novecento, i-a băgat ţigara sub nas, pe ea şi tot scrumul ei rămas neatins, şi a spus:

„E rîndul tău, marinarule.“

Novecento a surîs. Se amuza. Pe cuvînt. S-a aşezat la pian şi a făcut cel mai prostesc lucru pe care îl putea face. A cîntat Vino înapoi tăticule, un cîntec de o tîmpenie rară, ceva pentru copii, îl auzise de la un emigrant, cu cîţiva ani mai înainte, şi de atunci îl cînta întruna, îi plăcea, zău, nu ştiu ce găsea la el de-i plăcea, găsea că e teribil de emoţionant. Nu era cu siguranţă ceea ce s-ar numi o piesă de virtuozitate. Dacă voiam puteam să o cînt şi eu. El a cîntat-o jucîndu-se cu notele joase, dublînd cîte ceva, adăugînd de la el două sau trei arpegii, dar era o tîmpenie de fapt, şi o tîmpenie a rămas. Jelly luase o mutră de parcă i se furaseră darurile de Crăciun. L-a fulgerat pe Novecento cu doi ochi de lup şi s-a reaşezat la pian. A început un blues care l-ar fi făcut să plîngă şi pe un maşinist neamţ, părea că tot bumbacul cules de toţi negrii din lume se adunase acolo şi îl culegea el, cu notele alea. Îţi rupea inima. Toată lumea s-a ridicat în picioare: se smiorcăiau şi aplaudau. Jelly Roll nu a schiţat nici un semn de plecăciune, nimic, se vedea că e stăpîn pe situaţie în toată povestea asta.

Era din nou rîndul lui Novecento. A început-o prost fiindcă s-

a aşezat la pian cu două lacrimi aşa de groase jucîndu-i în ochi, din cauza blues-ului, se înduioşase, lucru lesne de înţeles. Absurditatea a fost că din toată muzica pe care o avea în cap şi în mîini, ce i-a venit să cînte? Blues-ul pe care de-abia îl auzise. „Era tare frumos“, mi-a spus pe urmă, a doua zi, pentru a se justifica, chipurile. Nu avea nici cea mai mică idee despre ce înseamnă un duel, nici cea mai mică idee. A cîntat blues-ul acela. Mai mult, în capul lui se transformase într-o serie de acorduri, foarte lente, unul după altul, ca o procesiune, o plictiseală de moarte. El cînta aplecat cu totul peste claviatură, se bucura de fiecare din acordurile alea, chiar aşa ciudate, oricum, nişte chestii disonante, care pe el îl bucurau pur şi simplu. Pe ceilalţi, mai puţin. Cînd a terminat s-au auzit şi nişte fluierături.

În acel moment Jelly Roll Morton şi-a pierdut definitiv răbdarea. S-a aruncat de-a dreptul peste pian. A şuierat printre dinţi cîteva cuvinte, foarte clare, ca să le înţeleagă bine toţi.

„Şi mai du-te în aia mă-ti, cretinule.“

A început apoi să cînte. Dar a cînta nu e cuvîntul potrivit. Un prestidigitator. Un acrobat. Tot ce se poate face, cu o claviatură de optzeci şi opt de clape, el o făcea. Cu o viteză monstruoasă. Fără să greşească o notă, fără să-şi clintească un muşchi al feţei. Nu mai era muzică: erau jocuri de scamator, era vrăjitorie în toată regula. Era o minune, fără sfinţi. O splendoare. Lumea înnebunise cu totul. Ţipau şi aplaudau, nu se mai văzuse aşa ceva. Făceau o gălăgie ca la Anul Nou. În toată zarva aia, m-am trezit în faţa lui Novecento: avea cea mai dezamăgită faţă din lume. Şi puţin uimită chiar. M-a privit şi a spus:

„Dar ăla e complet imbecil...“

Nu i-am răspuns. Nu aveai ce să-i răspunzi. El s-a aplecat spre mine şi mi-a spus:

„Dă-mi o ţigară, hai...“

Eram aşa de zăpăcit, că am scos-o şi i-am dat-o. Vreau să spun: Novecento nu fuma. Nu fumase niciodată înainte. A luat ţigara, s-a răsucit şi s-a dus să se aşeze la pian. A trecut o vreme pînă şi-au dat seama, în salon, că se aşezase acolo, şi că vroia totuşi să cînte. Au răsunat şi vreo două aplauze apăsate, şi rîsete, nişte fluierături, aşa sînt oamenii, sînt răutăcioşi cu cei care pierd. Novecento a aşteptat răbdător să se facă puţină linişte în jurul lui. Apoi i-a aruncat o privire lui Jelly Roll, care

stătea în picioare, la bar, bînd o cupă de şampanie, şi a spus pe şoptite:

„Tu ai vrut-o, pianist împuţit.“

A sprijinit apoi ţigara mea de marginea pianului.

Stinsă.

Şi a început.

(În difuzor se aude o bucată de o uluitoare virtuozitate, cîntată poate la patru mîini. Nu durează mai mult de o jumătate de minut. Se termină cu o explozie de acorduri puternice. Actorul aşteaptă să se sfîrşească, apoi reia.)

Aşa.

Publicul e numai ochi şi urechi, nemişcat. Toţi au respiraţia tăiată. Cu ochii fixaţi pe pian şi gurile căscate, par nişte adevăraţi idioţi. Au rămas aşa, în tăcere, complet buimăciţi, chiar şi după formidabila aia dezlănţuire de acorduri de la sfîrşit cîntată parcă cu o sută de mîini, iar pianul stătea să explodeze dintr-o clipă în alta. În tăcerea aia aiuritoare, Novecento s-a ridicat, a luat ţigara mea, s-a aplecat puţin înainte, peste claviatură, şi a apropiat-o de corzile pianului.

Un sfîrîit uşor.

A tras-o înapoi, şi era aprinsă.

Jur.

Aprinsă de-a binelea.

Novecento o ţinea în mînă ca pe o lumînare mică. El nu fuma, nici nu ştia să o ţină între degete. A făcut cîţiva paşi şi a ajuns în faţa lui Jelly Roll Morton. I-a întins ţigara.

„Fumeaz-o tu. Eu nu mă pricep.“

Abia atunci s-a rupt vraja ce-i prinsese pe toţi. S-a pornit o cascadă de urale şi aplauze şi o larmă, nu ştiu, nu se mai văzuse aşa ceva, strigau cu toţii, voiau cu toţii să-l atingă pe Novecento, o întreagă harababură, nu se mai înţelegea nimic. Dar eu l-am văzut, acolo în mijloc, pe Jelly Roll Morton, cum fuma nervos din blestemata aia de ţigară, nemaiştiind ce figură să facă, nici încotro să privească, şi la un moment dat a început să-i tremure mîna de fluture, tremura de-a dreptul, şi eu am văzut-o, şi n-o s-o uit niciodată, tremura aşa de tare încît pînă la urmă scrumul ţigării s-a desprins şi a căzut, mai întîi pe frumosul costum negru şi pe urmă, alunecînd, pînă pe pantoful drept,

pantof de lac negru, lucios, scrumul ăla ca un pufuleţ alb, el l-a privit, îmi aduc aminte foarte bine, a privit pantoful, lacul şi scrumul, şi a înţeles, a înţeles ce era de înţeles, s-a răsucit în loc şi, călcînd încet, cu paşi mărunţi, aşa încet ca să nu cadă scrumul, a traversat marea sală şi a dispărut, cu pantofii lui de lac negru, şi pe unul din ei cu un pufuleţ alb, îl ducea cu el, şi acolo scria că cineva învinsese, şi nu era el.

Jelly Roll Morton şi-a petrecut restul călătoriei închis în cabina sa. Cînd a sosit la Southampton, a coborît de pe Virginian. A doua zi a plecat din nou spre America. Dar pe alt vapor. Nu mai voia să ştie de Novecento şi de tot restul. Voia să se întoarcă şi gata.

De pe puntea clasei a treia, sprijinit de balustradă, Novecento l-a văzut coborînd, cu frumoasa sa haină albă şi toate valizele, frumoase, din piele de culoare deschisă. Şi îmi amintesc că a spus doar:

„Fac ceva şi pe jazz.“

Liverpool New York Liverpool Rio de Janeiro Boston Cork Lisabona Santiago de Chile Rio de Janeiro Antilele New York Liverpool Boston Liverpool Hamburg New York Hamburg New York Genova Florida Rio de Janeiro Florida New York Genova Lisabona Rio de Janeiro Liverpool Rio de Janeiro Liverpool New York Cork Cherbourg Vancouver Cherbourg Cork Boston Liverpool Rio de Janeiro New York Liverpool Santiago de Chile New York Liverpool, Ocean, drept în mijloc. Şi acolo, în momentul acela, a căzut tabloul.

Pe mine întotdeauna m-a mirat treaba asta cu tablourile. Stau acolo sus ani de zile, pe urmă fără ca nimic să se întîmple, dar nimic vă spun, pac, jos, au căzut. Stau acolo agăţate în cuie, nimeni nu le face nimic, dar ele la un moment dat, pac, cad ca nişte pietre, în cea mai deplină tăcere, totul e nemişcat împrejur, nu zboară nici o muscă, şi ele, pac. Fără nici o explicaţie. De ce tocmai în momentul acela? Nu se ştie. Pac. Ce i se întîmplă unui cui pentru a-l hotărî că nu mai poate? O fi avînd şi el un suflet, sărmanul? Ia hotărîri? A discutat îndelungat cu tabloul, nu ştiau ce să facă, stăteau în fiecare seară de vorbă, ani de zile, apoi au stabilit o dată, o oră, un minut, o clipă, asta

e, pac. Sau ştiau de la început, ăia doi, aveau deja totul aranjat, uite eu îmi dau drumul peste şapte ani, îmi convine, okay, atunci ne înţelegem pentru data de 13 mai, okay, pe la sase, să spunem şase fără un sfert, de acord, atunci noapte bună, bună. După şapte ani, la 13 mai, la şase fără un sfert: pac. Greu de înţeles. Mai bine să nu te gîndeşti la astfel de lucruri, altminteri te apucă nebunia. Cînd cade un tablou. Cînd te trezeşti, într-o dimineaţă, şi nu o mai iubeşti. Cînd deschizi ziarul şi citeşti că a izbucnit războiul. Cînd vezi un tren şi te gîndeşti „eu trebuie să plec de aici“. Cînd te priveşti în oglindă şi îţi dai seama că eşti bătrîn. Cînd, în mijlocul Oceanului, Novecento şi-a ridicat privirea din farfurie şi mi-a spus: „Peste trei zile, la New York, eu cobor de pe vaporul ăsta.“

Am rămas înlemnit.

Pac.

Pe un tablou nu-l poţi întreba nimic. Dar pe Novecento da. L-am lăsat în pace puţin, apoi am început să-l descos, voiam să înţeleg de ce, trebuia să existe totuşi un motiv, nimeni nu stă treizeci şi doi de ani pe un vapor şi pe urmă într-o zi coboară pe neaşteptate, de parcă n-ar însemna nimic, fără să spună măcar celui mai bun prieten care e motivul, fără să-i spună nimic.

„Trebuie să văd ceva, acolo jos“, mi-a spus.

„Ce anume?“ Nu voia să spună, şi e de înţeles fiindcă tot ce-a spus pînă la urmă a fost:

„Marea.“

„Marea?“

„Marea.“

Ca să vezi. Te puteai gîndi la orice, dar nu la asta. Nu-mi venea să cred, părea o bătaie de joc. Nu-mi venea să cred. Era drăcovenia secolului.

„De treizeci şi doi de ani vezi marea, Novecento.“

„De aici. Eu vreau s-o văd de-acolo. Nu e acelaşi lucru.“

Dumnezeule mare. Parcă vorbeam cu un copil.

„Prea bine, aşteaptă să ajungem în port, te apleci şi o priveşti cum trebuie. Tot aia e.“

„Nu e tot aia.“

„Şi cine ţi-a spus-o?“

I-o spusese unul care se numea Baster, Lynn Baster. Un ţăran. Unul din ăia care trăiesc patruzeci de ani muncind ca nişte catîri şi tot ce au văzut e doar ţarina lor şi, o dată sau de

două ori, oraşul cel mare, la cîteva mile depărtare, în zi de tîrg. Numai că ăsta pierduse totul din cauza secetei, nevasta îi plecase cu nu ştiu ce fel de predicator, iar pe copii îi secerase febra, pe amîndoi. Halal de steaua lui, ce mai. Încît într-o zi îşi luase lucrurile la spinare, şi bătuse toată Anglia pe jos pentru ca s-ajungă la Londra. Dar cum nu prea cunoştea drumurile, în loc să ajungă la Londra nimerise într-un sătuleţ oarecare, pe unde însă dacă mergeai tot înainte, coteai de două ori şi o luai pe după un deal, pînă la urmă, pe neaşteptate, vedeai marea. Nu o mai văzuse înainte. Rămăsese ca trăsnit. Dacă te luai după ce spunea el, fusese salvat. Spunea: „E ca un urlet uriaş care strigă şi strigă, şi strigă aşa: gloată de încornoraţi, viaţa e un lucru imens, vreţi sau nu să înţelegeţi? Imens!“ El, Lynn Baster, nu se gîndise niciodată la asta. Nici nu-i trecuse prin minte aşa ceva. A fost ca o revoluţie în capul lui.

Poate că nici lui Novecento... nu-i trecuseră prin cap vreodată lucrurile astea, cum că viaţa e imensă. Poate că bănuia doar, dar nimeni nu i-a spus-o strigînd în felul ăsta. L-a pus pe Baster ăsta să-i repete de mii de ori povestea cu marea şi tot restul, şi la sfîrşit s-a hotărît că trebuia să încerce şi el. Cînd a început să-mi explice, avea aerul unuia care îţi explică cum funcţionează motorul cu explozie: era ştiinţific.

„Pot să rămîn ani întregi, aici sus, dar marea nu-mi va spune niciodată nimic. Eu cobor acum, trăiesc pe pămînt şi cu pămîntul mulţi ani, devin un om normal, apoi într-o zi plec, ajung undeva pe o coastă, ridic ochii şi privesc marea: acolo am s-o ascult cum urlă.“

Ştiinţific. Mi se părea rahatul ştiinţific al secolului. Puteam să i-o spun, dar nu i-am spus-o. Nu era aşa simplu. Adevărul este că eu ţineam la Novecento şi doream ca într-o bună zi să coboare de acolo şi să le cînte oamenilor de pe pămînt, şi să se căsătorească cu o femeie drăguţă, şi să aibă copii şi toate celelalte lucruri pe care ţi le oferă viaţa, care n-o fi ea imensă, dar e frumoasă, dacă ai un pic de noroc şi de voinţă. Toată treaba aia cu marea mi se părea o adevărată tîmpenie, dar dacă în felul ăsta Novecento cobora de acolo, atunci era în regulă şi pentru mine. M-am gîndit pînă la urmă că era mai bine aşa. I-am spus că raţionamentul său era fără cusur. Şi că mă bucur, pe cuvînt. Şi c-o să-i dăruiesc paltonul meu din păr de cămilă, o să arate foarte bine cînd va coborî pe scăriţă, cu paltonul din păr

de cămilă. El era chiar un pic emoţionat:

„Ai să vii să mă cauţi, nu-i aşa?, pe pămînt...“

Doamne, mi se pusese ca o piatră, aici, aici, în gîtlej, ca o piatră, îmi venea să mor cînd spunea aşa, urăsc despărţirile, m-am apucat să rîd cît de tare puteam, era un chin, şi i-am spus că îl voi căuta fără îndoială şi vom alerga cu cîinele său pe cîmpii, şi nevasta lui ne va prepara curcanul, şi tot felul de prostii de-astea, şi el rîdea, şi eu cu el odată, dar înăuntrul nostru ştiam amîndoi că adevărul era altul, adevărul era că totul se termina, şi nu mai era nimic de făcut, aşa trebuia să se întîmple şi acum chiar se întîmpla: Danny Boodmann T.D. Lemon Novecento va coborî de pe Virginian, în portul New York, într-o zi de februarie. După treizeci şi doi de ani trăiţi pe mare, va coborî pe pămînt, pentru a vedea marea.

(Începe o muzică asemănătoare unei vechi balade. Actorul dispare în întuneric, apoi reapare în chip de Novecento în vîrful unei scăriţe de vapor. Palton din păr de cămilă, pălărie, o valiză mare. Stă puţin acolo, în bătaia vîntului, nemişcat, privind înaintea sa. Priveşte New York-ul. Coboară apoi prima treaptă, a doua, a treia. Muzica se întrerupe brusc şi Novecento rămîne pe loc. Actorul îşi scoate pălăria şi se întoarce spre public.)

La treapta a treia s-a oprit. Brusc.

„Ce e? Ai călcat într-un rahat?“, a spus Neil O'Connor, un irlandez greu de cap, dar veşnic bine dispus.

„O fi uitat ceva“, am spus eu.

„Ce?“

„Ce ştiu eu...“

„O fi uitat pentru ce coboară.“

„Nu mai spune tîmpenii.“

El stătea acolo, nemişcat, cu un picior pe treapta a doua şi altul pe a treia. A rămas aşa un timp nesfîrşit. Privea înaintea lui, parcă ar fi căutat ceva. La urmă a făcut un gest ciudat. Şi-a scos pălăria, a întins mîna peste balustrada scăriţei şi i-a dat drumul. Părea o pasăre obosită, sau o omletă albastră cu aripi. S-a rotit de cîteva ori în aer şi a căzut în mare. Plutea. Era evident o pasăre, nu o omletă. Cînd ne-am ridicat ochii din nou spre scăriţă, l-am văzut pe Novecento, cu paltonul său din păr de cămilă, cu paltonul meu din păr de cămilă, cum urca iarăşi

treptele alea două, cu spatele la lume şi un surîs bizar pe faţă. Doi paşi, şi a dispărut în interiorul vaporului.

„Ai văzut, a sosit noul pianist“, a spus Neil O'Connor.

„Se zice că e cel mai mare“, am spus eu. Şi nu ştiam dacă eram trist sau teribil de fericit.

Ce anume a văzut, de pe blestemata aia de treaptă a treia, nu a vrut să-mi spună. În ziua aceea, şi mai apoi, pe timpul altor două călătorii pe care le-am făcut, Novecento s-a purtat cam ciudat, vorbea mai puţin ca de obicei, şi părea foarte ocupat cu o treabă a sa personală. Noi nu i-am pus întrebări. El se făcea că nu ştie nimic. Se vedea că ceva nu era în regulă, oricum nu ne duceam să-l întrebăm nimic. Au trecut aşa cîteva luni. Pe urmă într-o zi Novecento a intrat în cabina mea si, fără grabă dar dintr-o suflare, mi-a spus: „Mulţumesc pentru palton, îmi venea dumnezeieşte, îmi pare rău, aş fi făcut impresie bună, dar acum e mult mai bine, a trecut, să nu crezi că sînt nefericit: n-am să mai fiu niciodată.“

Cît despre mine, nu prea eram convins că fusese vreodată, nefericit. Nu era genul de om despre care să te întrebi oare ăla o fi fericit. El era Novecento, şi atît. Nu-ţi trecea prin minte că ar avea ceva de-a face cu fericirea, sau cu durerea. Părea dincolo de toate, părea de neatins. El şi muzica lui: restul, nu conta.

„Nu trebuie să crezi că sînt nefericit: n-am să mai fiu niciodată.“ M-a lăsat mut, fraza aia. Nu avea aerul că glumeşte, cînd a spus-o. El ştia foarte bine încotro merge. Şi că va ajunge acolo. Era ca atunci cînd se aşeza la pian şi se apuca să cînte, mîinile lui nu ezitau, şi clapele parcă aşteptau notele alea dintotdeauna, păreau făcute pentru ele, şi numai pentru ele. Aveai impresia că inventează pe moment: dar undeva, acolo, în capul lui, notele alea fuseseră scrise dintotdeauna.

Acuma ştiu că în ziua aceea Novecento se hotărîse să se aşeze în faţa clapelor albe şi negre ale vieţii sale pentru a începe să cînte o muzică absurdă şi genială, complicată dar frumoasă, cea mai mare din toate. Şi că pe muzica aia vor dansa anii care îi mai rămîneau de trăit. Şi că niciodată nu va mai fi nefericit.

Eu, de pe Virginian, am coborît la 21 august 1933. Mă urcasem pe el cu şase ani înainte. Dar aveam impresia că trecuse o viaţă. N-am coborît pentru o zi sau pentru o săptămînă: am coborît pentru totdeauna. Cu actele pentru debarcare, şi plata din urmă, şi toate celelalte. Eram în regulă. Încheiasem socotelile cu Oceanul.

Nu pot spune că-mi displăcea, viaţa aia. Era un fel ciudat de a-ţi aranja socotelile, dar lucrurile mergeau. Numai că, nu eram convins că va fi mereu aşa. Cînd eşti marinar atunci e altceva, locul tău e pe mare, poţi rămîne acolo pînă crapi şi toate-s bune. Dar pentru unul care cîntă la trompetă... Cînd cînţi la trompetă eşti un străin pe mare şi aşa va fi mereu. Mai devreme sau mai tîrziu, normal e să te întorci acasă. Mai bine mai devreme, mi-am spus.

„Mai bine mai devreme“, i-am spus lui Novecento. Şi el a înţeles. Era clar că nu dorea deloc să mă vadă coborînd pe scăriţa aceea, pentru totdeauna, dar de spus, nu mi-a spus-o. Şi era mai bine aşa. În ultima seară, stăteam acolo şi cîntam pentru obişnuiţii imbecili de la clasa întîi, mi-a venit rîndul să execut un solo al meu, am început să cînt şi după cîteva note am simţit cum pianul vine după mine, încetişor, cu dulceaţă, dar cînta o dată cu mine. Am continuat împreună, şi eu cîntam cît puteam mai bine, doamne, nu eram Louis Armstrong, dar chiar am cîntat bine, cu Novecento care mă urma tot timpul, cum ştia el s-o facă. Alţii ne-au lăsat să o ţinem aşa o bună bucată de vreme, trompeta mea şi pianul lui, pentru ultima oară, să spunem tot ce nu se poate spune în cuvinte. Oamenii continuau să danseze în jur, nu îşi dăduseră seama de nimic, nu puteau să-şi dea seama, ce ştiau ei, continuau să danseze, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Poate chiar îşi spuneau între ei: „Ai văzut ce caraghios e ăla cu trompeta, o fi beat, sau nebun. Uite-l pe ăla cu trompeta: cîntă şi plînge.“

Ce a fost mai pe urmă, după ce am coborît de acolo, asta-i o altă poveste. Poate că reuşeam pînă la urmă să mă aranjez cum trebuie dacă n-ar fi fost la mijloc blestematul ăla de război, totuşi. Aia a fost o treabă care a complicat totul, nu se mai înţelegea nimic. Trebuia să ai minte nu glumă, ca să te descurci. Era nevoie de nişte calităţi pe care eu nu le aveam. Eu ştiam să cînt la trompetă. E uimitor cît de inutil este, să cînţi la o trompetă, cînd e un război în jurul tău. Şi peste capul tău. Să nu

rămîi strivit.

Oricum, despre Virginian şi despre Novecento, n-am mai ştiut nimic, ani în şir. Nu înseamnă că îl uitasem, îmi aminteam mereu de el, se întîmpla să mă întreb adesea: „Oare ce-ar face Novecento dacă ar fi aici, oare ce-ar spune, “fac ceva pe război“ ar spune“, dar cînd o spuneam eu nu era acelaşi lucru. Îmi mergea atît de rău încît uneori închideam ochii şi mă întorceam acolo sus, la clasa a treia să-i ascult pe emigranţi cîntînd Opera şi pe Novecento care cînta o muzică nemaiştiută, mîinile lui, faţa lui, în jur Oceanul. Trăiam din imaginaţie şi din amintiri, asta-ţi rămîne de făcut, pentru a te salva, nimic altceva. E un şiretlic de om sărac, dar care ajută totdeauna.

În sfîrşit, era o poveste terminată, povestea aia. Părea chiar definitiv terminată. Într-o zi am primit o scrisoare, mi-o trimisese Neil O'Connor, irlandezul ăla pus mereu pe glume. De data asta însă era o scrisoare serioasă. Spunea că Virginian devenise o epavă la sfîrşitul războiului, fusese folosit ca spital de transport, şi acum era aşa de prăpădit încît hotărîseră să-l scufunde. Cei cîţiva oameni rămaşi în echipaj fuseseră debarcaţi la Plymouth, vaporul fusese umplut cu dinamită şi în curînd aveau să-l ducă în larg pentru a termina treaba: bum, şi gata. La urmă era un post-scriptum, şi spunea: „Ai cumva o sută de dolari? Ţi-i dau înapoi, pe cuvînt.“ Şi dedesubt, un alt post-scriptum, şi spunea: „Novecento n-a coborît.“

Am tot răsucit scrisoarea în mîini zile întregi. Pe urmă am luat trenul spre Plymouth, m-am dus în port, m-am uitat după Virginian, l-am găsit, am dat nişte bani paznicilor de acolo, m-am urcat pe vapor, am cotrobăit peste tot, am coborît în sala maşinilor, m-am aşezat pe o ladă care părea plină cu dinamită, mi-am scos pălăria, am pus-o pe jos, şi am rămas acolo, în tăcere, fără să ştiu ce să spun/

... Stăteam acolo nemişcat privindu-l, stătea acolo nemişcat privindu-mă/

Dinamită sub fund, dinamită pretutindeni/

Danny Boodmann T.D. Lemon Novecento/

Ai fi spus că ştia că voi veni, aşa cum ştia mereu ce note ai să cînţi şi.../

Cu figura aia îmbătrînită, dar frumos într-un fel, fără urme de oboseală/

Nici o lumină, pe vapor, doar ce pătrundea de afară, cine

ştie noaptea, cum era/

Mîinile albe, haina bine închisă, pantofii lustruiţi/

El singur nu coborîse, el/

În penumbră, părea un prinţ/

Nu coborîse, avea să sară în aer împreună cu tot restul, în mijlocul mării/

Un final măreţ, privit de toţi, de pe chei, şi de pe ţărm, marele foc de artificii, adieu, jos cortina, fum şi flăcări, un val uriaş, la sfîrşit/

Danny Boodmann T.D. Lemon Novecento/

Pe vaporul acela înghiţit de întuneric, ultima amintire a lui este o voce, doar pentru a spune, încet/

/

/

/

/

/

(Actorul se transformă în Novecento.)

/

/

/

/

/

Tot oraşul ăla... nu i se vedea capătul.../

Capătul, vă rog, s-ar putea vedea capătul?/

Şi zgomotul/

Pe scăriţa aia blestemată... era tare frumos, totul... şi eu mă simţeam grozav în paltonul ăla, făceam impresie, şi nu stăteam pe gînduri, coboram cu siguranţă, fără îndoială/

Cu pălăria mea albastră/

Prima treaptă, a doua treaptă, a treia treaptă/

Prima treaptă, a doua treaptă, a treia treaptă/

Prima treaptă, a doua/

Nu m-a oprit ce-am văzut/

Ci ceea ce nu am văzut/

Poţi înţelege, frate? E ceea ce nu am văzut... l-am căutat dar nu era, în tot oraşul ăla nesfîrşit erau de toate în afara de/

Erau de toate/

Dar nu era un capăt. Ceea ce nu am văzut este unde se sfîrşeau toate alea. Capătul lumii/

Gîndeşte-te puţin: un pian. Clapele încep. Clapele sfîrşesc. Ştii că sînt optzeci şi opt, nimeni nu te poate păcăli. Nu sînt nesfîrşite, ele. Tu, eşti nesfîrşit, şi înăuntrul clapelor alea, muzica pe care o poţi face e nesfîrşită. Ele sînt optzeci şi opt. Tu eşti nesfîrşit. Asta îmi place mie. Asta merită să fie trăit. Dar dacă tu/

Dar dacă eu mă urc pe scăriţa aia, şi în faţa mea/

Dar dacă eu mă urc pe scăriţa aia şi în faţa mea se desfăşoară o claviatură cu milioane de clape, milioane şi miliarde/

Milioane şi miliarde de clape, care nu se mai sfîrşesc şi ăsta-i purul adevăr, că nu se mai sfîrşesc şi claviatura aia e infinită/

Dacă e o claviatură infinită, atunci/

Pe claviatura aia nu există muzică pe care s-o poţi cînta. Te-ai aşezat pe un scăunel greşit: ăla e pianul la care cîntă Dumnezeu/

Doamne, dar le vedeai drumurile?

Numai drumurile, erau cu miile, cum de puteaţi voi acolo jos să alegeţi unul/

Să alegeţi o femeie/

O casă, un pămînt al vostru, un peisaj de privit, un fel de a muri/

Toată lumea aia/

Lumea aia peste tine care nici nu ştii unde sfîrşeşte/

Şi cîtă este/

Nu vă e teamă niciodată, vouă, că v-aţi putea sfărîma în mii de bucăţele doar gîndind-o, enormitatea aia, doar gîndind-o? Trăind-o.../

Eu m-am născut pe acest vapor. Şi lumea se perinda pe aici, cîte două mii de persoane odată. Erau şi pe aici dorinţe destule, dar nu durau mai mult decît drumul de la proră la pupă. Îţi cîntai fericirea, pe o claviatură care nu era nesfîrşită.

Eu aşa am învăţat. Pămîntul, ăla e un vapor prea mare pentru mine. E o călătorie prea lungă. E o femeie prea frumoasă. E un parfum prea tare. E o muzică pe care nu ştiu s-o cînt. Iertaţi-mă. Dar eu n-o să cobor. Lăsaţi-mă să mă întorc înapoi.

Vă rog/

/

/

/
/
Acum încearcă să înţelegi, frate, încearcă să înţelegi, dacă poţi/
Cu toată lumea aia în ochi/
Teribilă dar frumoasă/
Prea frumoasă/
Şi teama care mă aducea înapoi/
Vaporul, din nou şi pentru totdeauna/
Micul vapor/
Cu lumea aia în ochi, în toate nopţile, din nou/
Nălucile/
Poţi muri dacă te laşi în voia lor/
Dorinţa de a coborî/
Teama de a o face/
Te înnebuneşte, aşa/
Nebun/
Ceva trebuie să faci şi eu am făcut-o/
Mai întîi am imaginat-o/
Apoi am făcut-o/
În fiecare zi de-a lungul anilor/
Doisprezece ani/
Miliarde de momente/
Un gest imperceptibil şi foarte lent./
Eu, care nu fusesem în stare să cobor de pe vaporul acesta, pentru a mă salva am coborît din viaţă. Treaptă cu treaptă. Şi fiecare treaptă era o dorinţă. Cu fiecare pas, o dorinţă la care renunţam.
Nu sînt nebun, frate. Nu sîntem nebuni cînd găsim o modalitate de a ne salva. Sîntem vicleni ca nişte animale înfometate. Nu-i nebunie asta. E geniu. Este geometrie. Perfecţiune. Dorinţele erau gata să-mi sfîşie inima. Puteam să le trăiesc, dar n-am reuşit.
Atunci le-am vrăjit.
Şi le-am lăsat una cîte una în urma mea. Geometrie. O treabă perfectă. Pe toate femeile lumii le-am vrăjit cînd am cîntat o noapte întreagă pentru o femeie, una, pielea diafană, mîinile fără o bijuterie, picioarele subţiri, îşi legăna capul în sunetul muzicii mele, fără un surîs, fără să coboare privirea, deloc, o noaptea întreagă, şi cînd s-a ridicat nu ea a fost cea

care a ieşit din viaţa mea, ci toate femeile din lume. Pe tatăl care nu voi fi vreodată l-am vrăjit pe cînd priveam cum moare un copil, zile întregi, aşezat lîngă el, fără a pierde nimic din spectacolul acela de o frumuseţe cumplită, voiam să fiu ultimul lucru pe care îl privea pe lume, cînd s-a dus, privindu-mă în ochi, nu el a fost cel care a plecat ci toţi copiii pe care nu i-am avut vreodată. Pămîntul care era pămîntul meu, undeva prin lume, l-am vrăjit cînd am auzit cum cînta un om ce venea din nord, şi dacă îl ascultai vedeai, vedeai valea, munţii din jur, fluviul ce cobora alene, zăpada iernii, lupii noaptea, cînd omul acela a încetat să cînte s-a sfîrşit pămîntul meu, pentru totdeauna, oriunde ar fi el. Prietenii pe care i-am dorit au fost vrăjiţi de mine atunci cînd am cîntat pentru tine şi cu tine în seara aia, în faţa pe care o aveai, în ochi, eu i-am văzut, pe toţi, prietenii mei iubiţi, cînd ai plecat s-au dus o dată cu tine. Am spus adio uimirii cînd am văzut cum uriaşele aisberguri din Marea Nordului se prăbuşeau învinse de căldură, am spus adio minunilor cînd i-am văzut rîzînd pe oamenii distruşi de război, am spus adio mîniei cînd am văzut vaporul ăsta umplut cu dinamită, am spus adio muzicii, muzicii mele, în ziua în care am reuşit s-o cînt pe toată într-o singură notă de o clipă, şi am spus adio bucuriei, vrăjind-o, cînd te-am văzut intrînd aici. Nu e nebunie, frate. Geometrie. E o lucrătură de artă. Am dezarmat nefericirea. Am deşirat din viaţa mea dorinţele. Dacă ai putea reface drumul meu, le-ai găsi una cîte una, vrăjite, nemişcate, oprite acolo pentru totdeauna ca nişte semne puse de-a lungul acestei călătorii ciudate pe care nu am povestit-o nimănui vreodată, decît ţie/

/

/

(Novecento se îndepărtează spre culise.)

/

/

/

(Se opreşte, se întoarce.)

Parcă şi văd scena, după ce ajung acolo sus, cu cel care îmi caută numele pe listă şi nu-l găseşte.

„Cum aţi spus că vă cheamă?“

„Novecento.“

„Nosjinski, Notabarbolo, Novalis, Novak...“

„De fapt m-am născut pe un vapor.“

„Vă rog?“

„M-am născut pe un vapor şi acolo am şi murit, nu ştiu dacă găsiţi aici...“

„Naufragiu?“

„Nu. Explozie. Şase chintale şi jumătate de dinamită. Bum.“

„Ah. Acum sînteţi bine?“

„Da, da, foarte bine... adică... doar treaba asta cu braţul... s-a pierdut un braţ... dar m-au asigurat că...“

„Lipseşte un braţ?“

„Da. Ştiţi, în explozie...“

„Trebuie să fie pe aici o pereche... Care vă lipseşte?“

„Stîngul.“

„Aoleu.“

„Adică?“

„Mi-e teamă că sînt două braţe drepte, ştiţi?“

„Două braţe drepte?“

„Exact. Eventual, v-ar fi greu să...“

„Să ce?“

„Adică, dacă aţi lua un braţ drept...“

„Un braţ drept în locul celui stîng?“

„Da.“

„Ştiu eu... nu, în mare... mai bine unul drept decît nimic...“

„Asta zic şi eu. Aşteptaţi o clipă, mă duc să-l iau.“

„Dacă trec eventual peste cîteva zile, şi vă soseşte unul stîng...“

„Auziţi, am unul alb şi unul negru...“

„Nu, nu, o singură culoare... n-am nimic cu negrii, e chestiune de...“

Pe naiba. O veşnicie întreagă, în Rai, cu două mîini drepte. (Cu voce nazală.) Si acum să facem o cruce mare! (E gata să o facă dar se opreşte, îşi priveşte mîinile.) Niciodată nu ştii pe care să o foloseşti. (Ezită un moment, apoi îşi face repede o cruce cu amîndouă mîinile.) O veşnicie întreagă, milioane de ani, să te porţi ca un idiot. (Îşi face din nou semnul crucii cu două mîini.) Un infern, în Rai. Nu-i deloc de rîs. (Se întoarce, se îndreaptă spre culise, se opreşte cu un pas înainte de a ieşi, se întoarce din nou spre public: ochii îi strălucesc.)

Sigur... dar ştii ce muzică... cu mîinile alea, două, drepte... dacă ar fi un pian...

(Redevine serios.)

Aia e dinamită sub fundul tău, frate. Scoală-te de aici şi pleacă. S-a terminat. De data asta s-a terminat cu adevărat.

(Iese.)

SFÎRŞIT

În primăvara lui 1991, pe cerul publicaţiilor italiene, se ivea o planetă numită Baricco. Câteva persoane, poate, cunoşteau deja acest nume, căci citiseră cu trei ani mai devreme Il Genio in fuga, strălucit eseu despre muzica lui Rossini, sau articole de muzicologie ici şi colo în presă.

Dar Castelli di rabbia[2], primul roman al acestui critic muzical care împlinea treizeci şi trei de ani nu semăna cu nimic din ce se publica pe atunci. În panorama literaturii italiene, dominată de mărturia personală şi de reinterpretarea unui trecut local, se mai resimţeau efectele unei glaciaţii survenite în anii 1970: noua generaţie de scriitori nu mai credea în roman, şi prea puţini erau aceia sau acelea care scriau din simpla plăcere de a spune o poveste. Iar aceste „castele de mânie“, roman îmbelşugat, totodată baroc şi tonic, mică galaxie de personaje extravagante şi atrăgătoare unde fiecare lăsa în urma lui un siaj luminos, îşi găsi repede succesul, mai întâi critic, apoi public. Tinerele generaţii, în special, urmau să facă din Baricco, mai ales după ce ieşi de sub tipar cel de-al doilea roman al său, Oceano mare[3], unul dintre autorii lor preferaţi.

În 1993, când televiziunea italiană îi ceru să anime o emisiune literară, Pickwick, chipul lui Baricco deveni familiar tuturor italienilor. Fiecare dintre cărţile despre care era vorba în aceste seri: De veghe-n lanul de secară al lui J.-D. Salinger, monumente ale literaturii mondiale ori un roman proaspăt apărut, era cumpărată a doua zi de mii de cititori grăbiţi să găsească între paginile ei magia pe care Baricco îi ajutase s-o întrevadă.

La apariţia celui de-al treilea roman al său, Seta[4], în 1996, Baricco, care după intrarea în scenă a lui Berlusconi hotărâse să pună capăt activităţii sale televizuale, alese o modalitate inedită de a-l prezenta: lectura publică. Într-un teatru de la Roma, în mijlocul unui decor compus de un scaun şi o carafă cu apă, o tânără actriţă citi în întregime acest roman scurt (o sută de

[2] *Castele de mânie*, 1991

[3] *Ocean Mare*

[4] *Mătase*.

pagini de o proză simplă şi savantă, la fel de fină şi precisă ca factura unui giuvaier). Vrăjit de text, publicul, compus în mare parte de tineri, dar şi de câţiva scriitori şi critici, primi cu multă căldură cartea, şi se făcu o înghesuială în faţa intrării artiştilor pentru a-l întâlni pe autor. Dar acesta, nepăsător, plecase deja, purtând veşnicii lui blugi, rucsacul aruncat pe umeri.

Să nu ne înşelăm: dacă Baricco este un star în Italia, dacă s-a creat o legendă în jurul lui, precum în jurul acestor cântăreţi de rock a căror aureolă fascinează pe fani, el este mai întâi şi înainte de toate un scriitor, unul dintre cei care vor conta în deceniile viitoare.

Bogăţia prozei, talentul multiform pot evoca explorările stilistice ale unui Gadda; simţul burlescului, fineţea şi gingăşia umorului, conjugate cu o adâncă tandreţe pentru toate personajele sale, îl înfrăţesc cu un Italo Calvino.

Însă ceea ce nu aparţine decât lui este uimitoarea împletire între jubilarea de a scrie, bucuria de a fi pe lume şi de a o cânta şi sentimentul pregnant al unei fatalităţi, al unui destin. Un destin care, printr-un anumit semn nevăzut, a scris dinainte vieţile noastre toate, şi care va face tot ce-i stă în putinţă ca să se împlinească. Un fel de „disperare“ traversează poate, iute şi uşoară, cărţile lui Baricco. Fiindcă viaţa umană e limitată, pe când lumea e imensă, nesfârşită, minunată şi îngrozitoare. Or, această pluralitate nesfârşită a lumii, nici un text niciodată, nici o muzică, nu va putea să ne-o înfăţişeze.

Françoise Brun

Vocabulizele lui Baricco

Alessandro Baricco este muzician, cântă la pian în fiecare zi, pentru nimeni, nici măcar pentru el însuşi; cântă fiindcă iubeşte muzica şi fiindcă găseşte în ea, ca şi în lectură, singurele lui game de scriitor. Pretinde că nu mai ţine minte de ce a devenit scriitor în loc de muzician, şi până la urmă, cu un zâmbet care nu mai apare la televizor, mărturiseşte: „Poate pur şi simplu pentru că nu sînt dotat pentru muzică."

Baricco scrie cu voce tare, nu chiar la fel ca Flaubert care a posteriori îşi supunea proza probei gueuloir-ului, ci, invers, rostindu-şi frazele, rostogolindu-le în capul lui, în gură, în urechi, ascultându-le înainte ca să se aşeze singure pe partitură. Face puţine corecturi, ca şi cum trecerea de pe urmă la negru pe alb n-ar fi decât raportul migălos al celor auzite: „Mai întâi ascult. Ceea ce scriu este legat de sunetul italienesc al cuvintelor, de ritmul frazei italieneşti, şi asta mă face adeseori să aleg muzicalitatea chiar în defavoarea exactitudinii. Cu urechea mă asigur că sonoritatea e corectă. Se poate scrie o întreagă simfonie romanescă cu diapason în mână. Justeţea forţează scriitura. Dar, bineînţeles, e aici o chestiune de tehnică. Exactitudinea este foarte importantă pentru primele treizeci de pagini ale unei cărţi. Cititorul trebuie instalat în fotoliul lui şi îmbarcat în poveste. După accea, nu-i mai rămâne decât să asculte. Când exactitudinea o cere, trebuie să schimbi brusc ritmul, şi atunci muzica este cea care regăseşte drumul romanului. Sînt mai multe muzici. Trebuie mai întâi să le găseşti, să le cunoşti, să le recunoşti. Numai apoi poţi să te apuci de scris. Cu Seta e o altă poveste: în textul acesta, muzica e anodină. Am vrut să ating un grad înalt de exactitudine." În textul de prezentare pentru Seta, Baricco scrie: „Fiecare poveste are muzica ei. Celei de faţă îi corespunde o muzică albă. E important s-o spun pentru că muzica albă e o muzică ciudată, câteodată descumpănitoare. Se cântă încet, se dansează lent. Dacă este bine cântată, e ca şi cum ai auzi liniştea cântând, iar cei care dansează dumnezeieşte pe ea, te uiţi la ei şi ai impresia că nici nu mişcă. E îngrozitor de grea, muzica albă." Novecento este o muzică neagră, inventată de un

alb care găseşte sub degetele lui de magician originea jazzului şi a blues-ului fără a pune piciorul pe pământ. Seta este un cântec şi un poem epic, cu refrenul său plin de variaţii intime, cu strofele sale şi cu coda sa, care, cum se ştie, e un cuvânt italienesc. Seta este o carte care se ştie pe de rost. Castelli di rabbia sînt o fugă, iar Oceano mare o operă.

Aşadar, muzica albă ar fi aceea unde se aude liniştea. Însă nu există linişte în literatură, în afară de cea din urmă, după ce cartea va fi închisă şi ultimul ei ecou va fi pierit. Liniştea se scrie cu cuvinte. Or, când oamenii tac, când elementele basculează dincolo de vid, mai trebuie încă s-o scrii, să aşezi cuvintele care s-o spună. Fără a vorbi de ceea ce se aude între rânduri, căci Baricco scrie între rânduri, acolo unde atât de multe persoane pretind că citesc, între toate rândurile portativului său. Muzica este o artă a timpului, a tempoului impus, a liniştei impuse. Lectura, dimpotrivă, este libertatea ritmului, a sacadei. Se poate merge înapoi, sări peste pagini sau fraze, reciti la nesfârşit cele care plac sau atrag atenţia.

Baricco zâmbeşte. Astfel de subtilităţi nu sînt arta lui. „Teoretic ai dreptate, însă dacă ştii să scrii bine, dar foarte bine, atunci timpul nu mai e liber pentru cititor, el nu mai are o secundă a lui. Exagerez un pic. Unii mari scriitori, Kafka de pildă, nu scriau niciodată sub imperiul muzicii. Eu sînt înainte de toate un povestitor. Să nu uiţi că nu scriu singur într-o cameră. Stau la o masă şi la cealaltă parte a mesei stă altcineva, cititorul, şi îi spun o poveste. Acum lucrurile stau puţin diferit. Cititorul de la cealaltă parte a mesei, seamănă din ce în ce mai mult cu mine. Nu scriu contra voinţei mele. N-o să scriu niciodată ceva care nu-mi place sub pretextul că publicului i-ar plăcea, nu. Trebuie să conduc pe public cât mai aproape de graniţa dificultăţii. Am norocul să am un public, şi graniţa asta înaintează odată cu munca mea, şi publicul la fel. Astăzi mă frământă mai puţin dacă mă înţelege publicul. E de ajuns să mă urmeze. Până la urmă cred că scriu, într-un fel, cărţi avangardiste. Dar nu contează dacă publicul ştie asta sau nu. E de ajuns să mă însoţească până la graniţa aceea. El simte lucrurile. Nu e necesar să aibă o percepţie savantă. Structura lui Oceano mare, de exemplu, este extrem de sofisticată, poate prea mult. Dacă mă uit în urmă o găsesc chiar un pic prea ţipătoare. Dar asta nu-l priveşte pe public. Şi din cauza asta, de-altfel, nu vorbesc în

public. Singurul lucru pe care l-aş putea spune este cum s-a construit chestia asta, cum ţine în picioare. Şi dacă explici totul, dispare magia. Iar în ceea ce priveşte semnificaţia lucrurilor, cititorul ştie în general mult mai mult decât scriitorul. La urma urmei, el trebuie să înţeleagă, eu nu trebuie decât să povestesc. Şi încă ceva: cu apariţia cinematografului şi a televiziunii, gestiunea timpului şi a liniştei în literatură s-a schimbat. Muzica de astăzi e mai uşoară, iar scriitorul mai liber, datorită capacităţii cititorilor de a crea imagini în mod automatic. Balzac trebuia să descrie totul : pana, calimara, masa, veşmintele lui Moş Goriot atunci când acesta se apuca să scrie o scrisoare, sau paharul, vinul, faţa de masă, lumina intrând prin geam dacă personajul trebuia să ia cuvântul, scaunul dacă trebuia pur şi simplu să se aşeze. În zilele noastre, toate acestea au devenit inutile şi absurde. Existenţa cinematografului îmi permite să fac cu totul altceva. Pe Moş Goriot pot să-l fac să vorbească fără a spune ce face. Câştig timp. Şi în timpul câştigat pot să cânt orice partitură vreau, pot să descriu mâna lui Goriot etc. Lucrurile s-au schimbat. Cred totuşi că cititul, cărţile în general, au posedat dintotdeauna (sau au fost posedate de) un timp diferit, mai lent decât cel al viziunii, mai apropiat de ce ar putea fi autenticul timpului. Când citeşti, mintea nu-ţi funcţionează la fel ca atunci când eşti în acţiune. Ea caută un echilibru între fiinţa vigilentă ce eşti şi fiinţa hipnotizată pe care textul o caută în tine. E o situaţie privilegiată, dovedind şi ea că literatura este muzică. La teatru doar fiinţa vigilentă e solicitată; la cinema, doar fiinţa hipnotizată. Nu ştiu dacă Novecento e teatru, cu toate că l-am scris pentru un actor, dar să-l văd sub forma unei cărţi mă linişteşte. A scrie e o jubilare.“

„Ceea ce am spus despre timp e valabil şi pentru linişte. Bineînţeles că nu-i de ajuns să taci pentru a însemna liniştea. Totuşi, în zilele noastre, pot să mă mulţumesc scriind cuvântul linişte, aşa, sec pe un rând. Cititorul ştie cum să citească această linişte. Lui Flaubert îi era necesar să părăsească acţiunea sau dialogul. Se poate şi să taci de-a binelea, cu cuvinte, cam la fel cum fac cicliştii de pistă care pedalează pe loc înainte de a se arunca în cursă, nu ştiu cum fac dar nu cad.“

Baricco e un echilibrist. Ne-a vorbit în franceză, în ziua aceasta de 4 februarie 1999, la Torino, într-una din sălile şcolii Holden, şcoala de naraţiune pe care a fondat-o, aşa numită în

omagiu lui Holden Caulfield, eroul din De veghe-n lanul de secară. N-a căzut, şi-a păstrat echilibrul bătând uşurel pe masă cu degetele lui de pianist.

În această primăvară se pregătea să apară în Italia cel de-al patrulea roman al său, cel mai voluminos, o simfonie. Nu-i mai rămâneau decât patru zile ca să aleagă titlul. Se gândea la City[5]. „Am nevoie de un titlu internaţional, care nu trebuie tradus. În plus, city seamănă cu seta. City seta city seta, sună bine, nu?“ Muzică, iar şi iar. Şi adaugă: „Este muzică în cuvinte, dar muzica e mai puternică: în muzică nu sînt cuvinte.“

Jean-Baptiste Harang

[5] *City*, 1999.